

NOVE PRIDOBITVE *NEW ACQUISITIONS*

NOVE PUSTNE MASKE V ZBIRKAH SEM Škoromat z zvonci, škopit, pepeljuhar, poberin in cunjar

213

V Slovenskem etnografskem muzeju hranimo fotografije in predmete hrušičkih škoromatov iz leta 1962, ko je Marija Makarovič dokumentirala pustno *poberijo* po vasi Hrušica v Brkinih. Konec istega leta je Slovenski etnografski muzej odkupil pustne maske in rekvizite škoromatov (opremo škopita, opremo škoromata z zvonci, košaro poberina in opremo cunjarja). 56 let kasneje, torej leta 2018, smo v dogovoru s škoromati odkupili pet pustnih mask hrušičkih škoromatov: škoromat z zvonci, škopit, pepeljuhar, poberin in cunjar.

Škoromatija kot pustna šega je od leta 2012 vpisana v Register nesnovne kulturne dediščine.¹ V škoromate se danes našemijo na južnem obrobju Brkinov in Podgrajsko-Matarskem podolju v vaseh: Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Hrušica, Podgrad, Podbeže in Račice. Na štefanovo se fantje in možje zberejo, si razdelijo vloge in se dogovorijo o poteku škoromatije. Glavni dogodek je poberija po domači vasi, ki jo v Hrušici opravijo na pustno soboto: zberejo se sredi vasi, nato krenejo na obhod po vasi. Na pepelnično sredo pa pospremijo pusta na konec vasi, kjer ga zažgejo (pokop pusta). Hrušički škoromati so edini z obraznimi maskami (razen poberina), v drugih vaseh se le orišejo po obrazu. Pustne oprave si ob pomoči mater in deklet naredijo fantje sami.

Med najpomembnejše like sodijo škoromati z zvonci (z zgonci), ki nosijo visoke pisane kape iz papirnatih rož in trakov, okoli pasu imajo zvonce. Po kapah se med seboj ločijo od škoromatov iz drugih vasi.

Med osrednje pustne like škoromatije sodi kleščar (škópit), ki predstavlja masko četnega ali nočnega stražarja. Oblečen je v črno ogrinjalo, po obrazu je namazan s sajami. Na glavi nosi širok klobuk. V roki drži lesene klešče, v katere lovi dekleta, ženske in otroke, da jih škoromat lahko namaže (oliše) s sajami po obrazu.

Edini praznično oblečen škoromat je poberin, ki obišče vsako hišo v vasi z nalogo pobiranja darov. Po vaški povorki se poberina in škoromat z zvonci ločijo

¹ Besedilo o škoromatiji in pustnih maskah je povzeto po Registru nesnovne kulturne dediščine, enota Škoromatija: <http://www.mk.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/Kulturna_dediscina/REGISTER/RZD/Rzd-02_00005.pdf> [5. 10. 2018].

Škoromat z zvonci in škopit (foto: Joža Jamšek, 2018)

od glavnine in začnejo od hiše do hiše pobirati darove. V hišo vstopijo odkriti, da domačini vedo, kdo je prišel k njim, vprašajo, če imajo kaj za škoromate, se nato za darove zahvalijo, zaželijo vse dobro v letu, ki prihaja, in se poslovijo. Glavnina ta čas hodi po vasi in uganja norčije, ustavljajo se pred hišami, veseljačijo, plešejo z domačinkami, pijejo in jedo, kar jim domačini pripravijo.

Pepeljuhar je po pripovedovanju domačinov ena najpomembnejših in najstarejših mask. Oblečen je v dolga, ponošena in raztrgana črna oblačila, nosi malho ali koš, v katerih je s senenim drobirjem pomešan pepel, predstavlja pa lahko starčka ali starko. Po dvoriščih ali hišnih pragih trosi pepel in tako zaželi dobro letino in zdravje v hiši.

Cunjar je pustna maska narejena iz številnih majhnih krpic blaga, ki so našite na hlače in suknjič. Zraven sodi tudi klobuk prešit s trakovi različnega blaga. Cunjar predstavlja razpadajoče truplo prednikov, ki se vrača na zemljo.

Med škoromate z odstopanji od vasi do vasi ter od leta do leta sodijo tudi cigan in ciganka, ženin in nevesta, turek, medved z gospodarjem, ta debel, ta zeleni (iz brinja, smreke, resja ali mahu), muzikantje, žandar, zdravnik, kaminar ...

Poberin in pepeljuhar (foto: Joža Jamšek, 2018)

Pustna poberija na Hrušici (foto: Adela Pukl, 2010)